

Rabobank

De Kracht van Delft – editie 2011

September 2011

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Stand van de Nederlandse economie.....	4
1 Het economisch presteren	5
1.1 Over de Regionaal-Economische Thermometer	5
1.2 Economische prestatie.....	6
1.3 Economische groei	8
1.4 Economische kracht	11
2 Regionaal Economische Barometer.....	15
2.1 Werkgelegenheid	15
2.2 Werkloosheid	16
2.3 Productie	17
Conclusies	18
Colofon.....	19

Inleiding

Delft positioneert zich als een stad van toerisme en techniek. De kernwaarden technologie, historie, creativiteit en innovatie zijn de vier belangrijke troeven van de stad. Delft herbergt kennisinstututen als TU, TNO, Deltares, IHE en kennisgeoriënteerde bedrijven. Met name de aanwezigheid van de TU is essentieel - zij 'produceert' immers kennis en leidt hooggekwalificeerd personeel op voor bedrijven (zowel binnen als buiten de Randstad). Het opleidingsniveau is in Delft ook hoger dan in gemiddeld Nederland. Ongeveer de helft van alle Delftse arbeidsplaatsen is kennisintensief. Daarnaast staat Delft bekend om zijn technostarters. Uiteraard zijn de niet-technologische bedrijven net zo belangrijk voor de lokale economie.¹

Uit ons onderzoek van vorig jaar² bleek dat vooral het bovengemiddelde aandeel ZZP'ers die Delft huisvest voor veel flexibiliteit en dynamiek in de lokale economie zorgt. In diezelfde studie werden ook de economische prestaties van het bedrijfsleven in 2008 en 2009 geanalyseerd en beschreven. Zowel in 2008 als in 2009 scoorde Delft boven het landelijk gemiddelde. Gezien de bijzondere economische tijd waarin we momenteel leven en het feit dat de cijfers over 2009 inmiddels anderhalf jaar oud zijn, leest u in deze rapportage een update van de gegevens. Alvorens we op de specifieke cijfers van Delft ingaan, schetsen we eerst een beeld van de huidige stand van zaken van de Nederlandse economie.

¹ Bron: www.delft.nl

² De Kracht van Delft: Het kleinbedrijf in kaart. Dit onderzoek werd in het najaar van 2010 door Rabobank Zuid-Holland Midden en de Kamer van Koophandel Den Haag gepresenteerd.

Stand van de Nederlandse economie

Eind 2008 was er wereldwijd sprake van een economische recessie waar ook Nederland, met haar open economie, niet aan ontkwam. In eerste instantie kregen vooral de op export gerichte sectoren als de industrie, de handel en de logistiek het zwaar te verduren, maar al snel volgden ook de andere sectoren. Sinds halverwege 2009 klimt onze economie weer uit het dal en kunnen we spreken van een relatief snel herstel. Aan dit herstel hebben de stimuleringsmaatregelen van overheden wereldwijd bijgedragen. Nederland profiteerde vooral van de bestedingsimpuls in andere landen, dankzij een sterke verbetering van de uitvoer. In het eerste kwartaal van 2011 ging de Nederlandse economie als een speer. De reële economie groeide met 0,9 procent (kwartaal op kwartaal). Dit had te maken met een flinke toename van de investeringen, wat de vraag naar goederen in belangrijke mate stimuleert.

Producenten helpen Nederland vooruit

De sterke groei van de investeringen was vooral te danken aan de hoge investeringen in woningen en de grond-, weg- en waterbouw, die het gevolg waren van de gunstige weersinvloeden. Het effect van het gunstige bouwweer is echter tijdelijk. Naar verwachting zakken de investeringen in de bouw in de komende periode weer naar hun oude niveau. De buitengewone opleving van de investeringen zet in de rest van dit jaar vermoedelijk niet in hetzelfde tempo door. Hoewel de industriële productie in het eerste kwartaal met bijna 3 procent steeg ten opzichte van het voorgaande kwartaal en de bezettingsgraad verbeterde tot bijna 81 procent, nam het producentenvertrouwen maar mondjesmaat toe. Dit was het gevolg van een verslechtering van het oordeel over de orderpositie. Desondanks staan de investeringsseinen op groen. Producenten hebben aangegeven dat zij van plan zijn om dit jaar aanzienlijk meer te investeren dan vorig jaar, zowel ter vervanging van oude machines als ter uitbreiding van de bestaande productiecapaciteit.

De internationale handel is in 2011 nog steeds de belangrijkste motor achter de economische groei. Maar door de afvlakkende wereldhandel kan de economische groei de komende jaren minder leunen op de externe sector. Vanwege de forse bezuinigingen hoeven we ook niet te rekenen op de Nederlandse overheid of de consumenten. Naast de oplopende inflatie, zorgen de verhoging van de zorgpremies in 2011 en 2012 en de overheidsbezuinigingen voor een verdere druk op de koopkracht. Tot slot wakkert de onzekerheid over pensioenen en de arbeids- en woningmarkt de spaardrift aan. Wat consumenten nalaten, doen producenten hopelijk wel.

Ondanks het relatief vlotte herstel van de Nederlandse economie, heeft deze ten opzichte van snelgroeiende economieën momenteel meer weg van een schildpad dan van een haas. In de bekende fabel is het echter de schildpad die als eerste de finish bereikt. Met een lagere, bestendige groei mogen we daarom best tevreden zijn. Naar verwachting komt de reële economische groei in 2011 uit op 2 procent en is dan weer gelijk aan het niveau van voor de crisis. We zijn dan bijna vier jaar verder. Voor 2012 voorzien we een groei van 1¾ procent.³

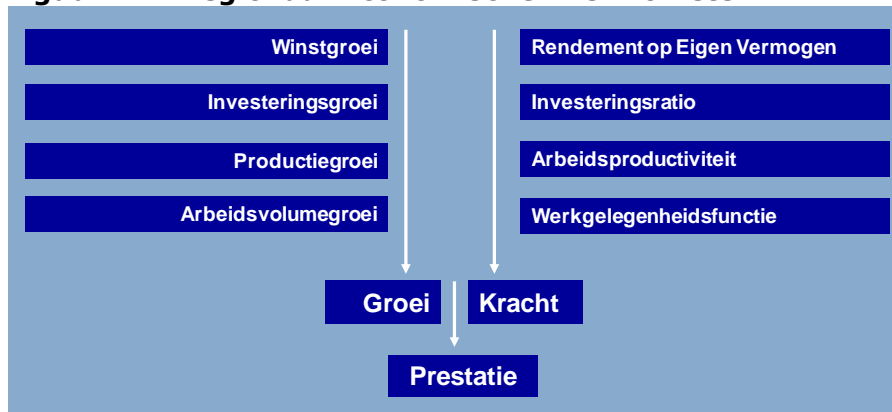
³ Bron: Rabobank: Economisch Kwartaalbericht, juni 2011.

1 Regionaal-Economische Thermometer

1.1 Over de Regionaal-Economische Thermometer

De Regionaal-Economische Thermometer (RET) meet de economische prestaties van Nederlandse regio's en vergelijkt die met het Nederlandse gemiddelde. De prestaties worden gemeten aan de hand van acht deelindicatoren. Deze acht deelindicatoren zijn ondergebracht bij twee hoofdindicatoren: 'economische groei' en 'economische kracht'. Samen vormen zij de score voor de 'economische prestatie'. Onderstaande figuur geeft de opbouw van het model weer. In de bijlage zijn de definities van de acht variabelen opgenomen.

Figuur 1.1: Regionaal-Economische Thermometer

De economische prestatie van een regio waarderen we met een rapportcijfer. Voor elke variabele zetten we de gemiddelde waarde in Nederland op een zes. Stel dat de gemiddelde winstgroei in Nederland 10 procent bedraagt, dan scoort een regio met een gemiddelde winstgroei van 10 procent een waardering van een zes. Ligt het cijfer boven de zes, dan heeft de regio een hogere winstgroei gekend. Een waardering met een cijfer onder de zes duidt op een minder dan gemiddelde score en wordt daarom als onvoldoende beoordeeld.⁴ Het rapportcijfer voor 'economische groei' en 'economische kracht' is het ongewogen gemiddelde van de rapportcijfers voor respectievelijk de vier groei- en de vier krachtindicatoren. Het rapportcijfer voor de economische prestatie is het ongewogen gemiddelde van de cijfers voor groei en kracht.

Als een gemeente in 2010 een hoger rapportcijfer krijgt voor winstgroei dan in 2009, wil dat dus niet zeggen dat de winstgroei hoger was in 2010, maar dat de winstgroei in die gemeente in vergelijking met Nederland in 2010 beter was dan in 2009. De rapportcijfers zijn dus relatieve cijfers. Aan het einde van dit hoofdstuk is een tabel opgenomen met de absolute cijfers.

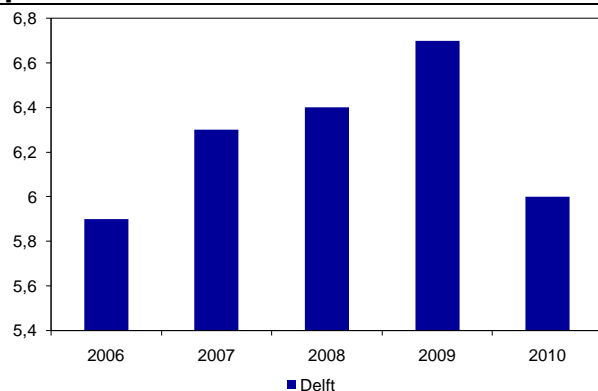
⁴ De rapportcijfers variëren van 3 tot 9. De mate waarin de regionale score afwijkt van het gemiddelde van alle regio's (de standaarddeviatie) vertaalt zich in punten die de regio meer of minder krijgt toebedeeld dan dat landelijke gemiddelde: een zes.

De rapportcijfers zijn berekend op basis van verschillende bronnen. Dit zijn onder andere de MKB-database en de Monitor Bedrijfsactiviteit van de Rabobank, de financiële jaarrekeningen van het CBS en de werkgelegenheidscijfers uit het zogenoemde LISA-bestand (Landelijk Informatie Systeem Arbeidsorganisaties). De rapportcijfers worden ieder jaar opnieuw berekend met de meest actuele gegevens. Hierdoor kunnen er verschillen ontstaan tussen de cijfers die wij dit jaar over 2010 presenteren en de cijfers die wij komend jaar over hetzelfde jaar presenteren. Deze verschillen hebben te maken met actualiseringen in het bronmateriaal.

1.2 Economische prestatie

Dit jaar staat in het teken van het economisch herstel, wat grotendeels wordt gedragen door de opleving van de wereldhandel. Dat betekent dat de regio's met een groot belang van exportgeoriënteerde sectoren als eerste profiteren. Dit waren ook de regio's die als eerste rake klappen moesten incasseren toen de recessie uitbrak. In 2010 was overal in ons land echter alweer sprake van (lichte) groei van winst en productie. Alvorens in te gaan op de specifieke resultaten voor 2010, wordt hieronder eerst een overzicht gegeven van de economische prestatie van Delft over de afgelopen vijf jaar.

Figuur 1.2: Rapportcijfer economische prestatie 2006-2010

Bron: Rabobank/EIM

Het bedrijfsleven in Delft heeft de afgelopen vijf jaar goede economische prestaties geleverd. Het gemiddelde rapportcijfer is een 6,3 en daarmee scoort Delft dus beter dan het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven. De advies- en onderzoekssector in de zakelijke dienstverlening, het onderwijs en de zorgsector zijn de leidende sectoren in Delft. Daarnaast wordt deze stad gekenmerkt door een groter aandeel hoogopgeleiden en ZZP'ers dan in Nederland. Deze ZZP'ers zorgen voor veel flexibiliteit en dynamiek in de lokale economie.

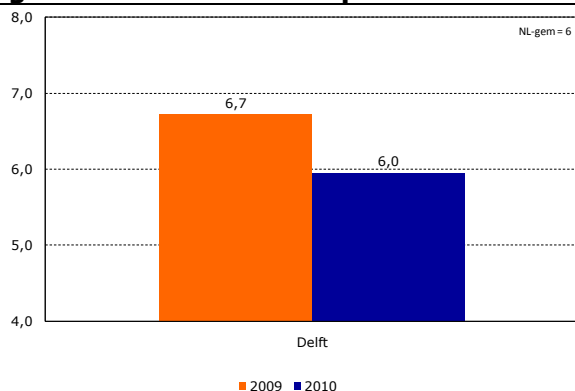
Tabel 1

Prestatie	Rapportcijfers		Positie tov 430 Nederlandse gemeenten		Positie tov 73 Zuidhollandse gemeenten	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009
Zuid-Holland	5,7	5,8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Delft	6,0	6,7	140	34	20	9

Figuur 1.3 toont het rapportcijfer voor Delft voor 2009 en 2010. De economische recessie heeft een forse invloed gehad op de prestaties van het bedrijfsleven in 2009. De landelijke economie is in 2009 gekrompen. Het bedrijfsleven in Delft heeft vanwege haar sectorstructuur (klein aandeel conjunctuurgevoelige sectoren en groot aandeel zakelijke dienstverlening) de recessie goed doorstaan. In 2010 klom de economie weer uit het dal. De landelijke krimp in 2009 en het herstel van de economie in 2010 vormen het uitgangspunt waartegen de regionale ontwikkeling is afgezet.

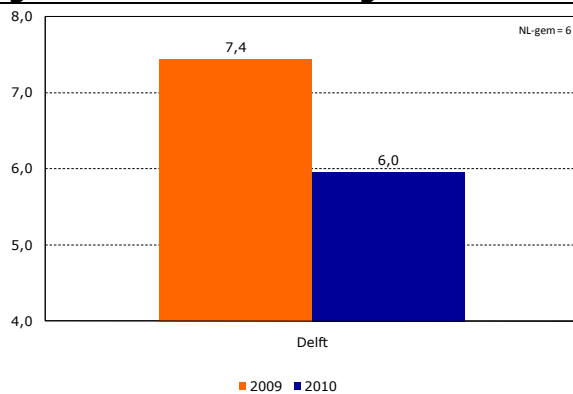
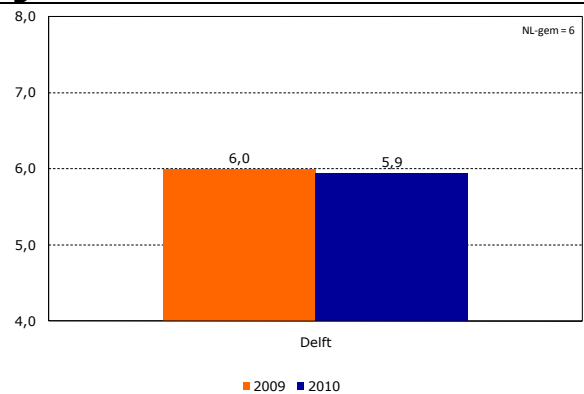
Voor 2010 krijgt Delft een 6 voor haar economische prestatie. Daarmee presteert zij op het niveau van het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven en beter dan het bedrijfsleven in Zuid-Holland. Tabel 1 laat de positie van Delft zien op het economisch presteren binnen Zuid-Holland en Nederland. Gemeenten als Gouda, Den Haag, Alphen aan den Rijn en de regio Oostland staan in de top tien van Zuid-Holland. In vergelijking met 2009 en andere technieksteden als Eindhoven en Enschede heeft Delft dit jaar een lagere economische prestatie. Het groeicijfer is hier debet aan en wordt in de volgende paragraaf nader uitgelegd. De oorzaak van deze terugloop kan zijn dat langlopende contracten tussen bedrijven en de overheid aflopen. De aanvankelijke impulsen voor het bedrijfsleven als gevolg van door de overheid naar voren gehaalde investeringen zullen afnemen. Hierdoor wordt de economische recessie nu ook in Delft wat meer gevoeld dan voorheen. De bezuinigingen die bij de TU Delft en de overheid in gang worden gezet zullen we waarschijnlijk in de cijfers van 2011 terugzien.

Figuur 1.3: Economisch presteren

Bron: Rabobank/EIM

Delft heeft een nogal wisselende score voor haar economische prestatie. Van invloed hierop zijn de economische groeiscoringen. Het bedrijfsleven in Delft krijgt in 2010 een 6 voor economische groei. De economische groei is dus gelijk aan de landelijke ontwikkeling (figuur 1.4). Daarnaast zien we dat in Delft de economische groei behoorlijk is gedaald ten opzichte van 2009. Op economische kracht, een indicator voor de structuur van het bedrijfsleven, presteert Delft iets onder het landelijk gemiddelde (figuur 1.5). Voor de economische kracht valt op dat de scores voor de gemeente niet veel verschillen met die in 2009. Over het algemeen verschillen de scores op economische kracht voor een regio door de jaren heen minder, doordat de indicatoren behorende bij economische kracht meer structureel van aard zijn dan de groei-indicatoren. De indicatoren voor economische groei kunnen meer als conjunctuurbijcijfers worden beschouwd.

Figuur 1.4: Economische groei**Figuur 1.5: Economische kracht**

Bron: Rabobank/EIM

Bron: Rabobank/EIM

1.3 Economische groei

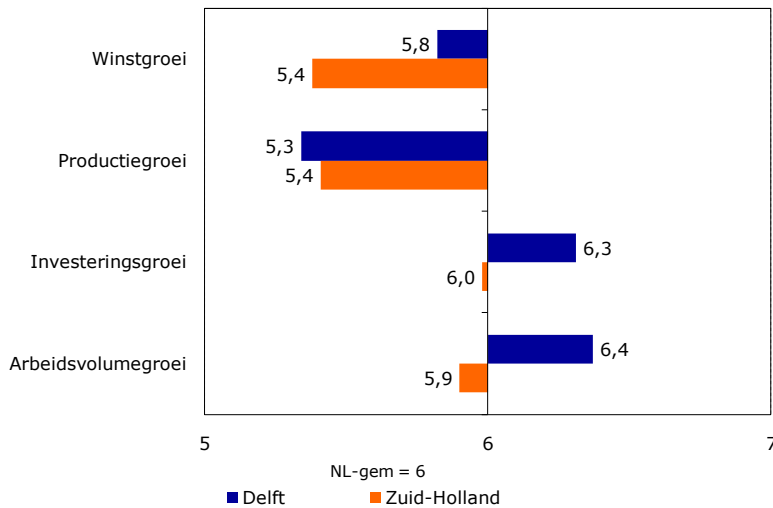
De indicatoren behorende bij economische groei zijn de conjunctuurindicatoren. Deze fluctueren dus naargelang het goed of slecht gaat met de economie. Van de groei-indicatoren is de winstgroei van het Nederlandse bedrijfsleven de afgelopen vijf jaar het meest volatiel geweest. Dit heeft vooral te maken met de economische recessie die eind 2008 haar intrede deed en in 2009 haar dieptepunt bereikte. Het rapportcijfer voor de economische groei is in 2010 in Delft hoger dan in Zuid-Holland (tabel 2). Ten opzichte van vorig jaar is Delft flink gezakt in de gemeentelijst van Nederland. Op de gemeentelijst van Zuid-Holland geeft Delft precies de grens aan tussen haar en de gemeenten die een benedengemiddelde economische groei hebben.

Tabel 2

Groei	Rapportcijfers		Positie tov 430 Nederlandse gemeenten		Positie tov 73 Zuidhollandse gemeenten	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009
Zuid-Holland	5,7	5,8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Delft	6,0	7,4	118	29	21	9

Als we naar de vier onderliggende indicatoren kijken, blijkt dat in 2010 Delft en Zuid-Holland op de winstgroei en productiegroei achterblijven bij het gemiddelde Nederlandse bedrijfsleven. In figuur 1.6 zijn deze indicatoren voor Delft en Zuid-Holland weergegeven. Zie tabel 4 aan het einde van dit hoofdstuk voor een overzicht van de absolute groeicijfers.

Figuur 1.6: Indicatoren economische groei, 2010

Bron: Rabobank/EIM

Winstgroei in Delft blijft achter bij het landelijk gemiddelde...

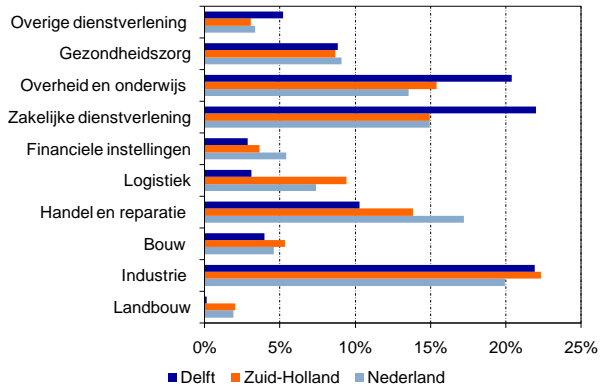
De winstgroei wordt berekend door het totale bedrijfsresultaat van de bedrijven in de regio af te zetten tegen het bedrijfsresultaat in het voorgaande jaar. Landelijk steeg de winst met 14,5 procent en in Zuid-Holland met 9,9 procent. De winst in Delft is met 13,2 procent gestegen en de stad kreeg daardoor het rapportcijfer 5,8. De bouwsector is de enige sector in Delft die een winstdaling laat zien. Ook landelijk had deze sector een forse winstdaling. De overige sectoren vertonen vanaf begin 2010 een voorzichtig herstel. In de zakelijke dienstverlening was de winstgroei in 2010 in Delft hoger dan het landelijk gemiddelde.

...maar ook de productiegroei

De productiegroei wordt gemeten door de omvang van de bruto toegevoegde waarde te vergelijken met deze omvang een jaar eerder. In Nederland steeg de productie in 2010 met 3,5 procent. In Zuid-Holland en Delft bedroeg de productiegroei 2,7 procent. De zakelijke dienstverlening in Delft noteerde zelfs een beperkte productiekrimp, terwijl er landelijk gezien sprake was van een kleine groei. Ook in Zuid-Holland bleef de productiegroei in de zakelijke dienstverlening achter bij het landelijk gemiddelde.

Figuur 1.7 laat het aandeel van de sectoren zien in de totale bruto toegevoegde waarde. In Delft dragen de industrie, de zakelijke dienstverlening en overheid- en onderwijssector het meeste bij aan de totale bruto toegevoegde waarde. Voor de genoemde sectoren geldt dat zij relatief meer bijdragen aan de productie in vergelijking met Nederland.

Figuur 1.7: Bruto toegevoegde waarde naar sector, 2010

Bron: Rabobank/EIM

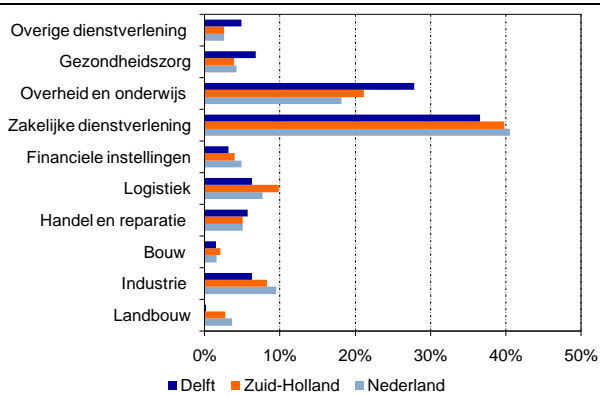
Beperkte krimp van de investeringen in Delft

De investeringsgroei wordt berekend door de investeringen in 2010 af te zetten tegen de investeringen in 2009. Landelijk en in Zuid-Holland daalden de investeringen met 0,2 procent. In Delft daalden de investeringen met 0,1 procent. De krimp van de investeringen zat zowel in Delft als in Nederland in de industrie, de bouw, de handel, de horeca en de zakelijke dienstverlening. Daarnaast zien we dat in de afgelopen vier jaar de groei van de investeringen in de overheids- en onderwijssector in Delft nagenoeg gelijk is geweest aan het landelijk gemiddelde.

Figuur 1.8 laat het aandeel van de sectoren zien in de totale investeringen. Net zoals bij de bruto toegevoegde waarde, zien we dat de overheids- en onderwijssector en de zakelijke dienstverlening in Delft het grootste aandeel hebben gehad in de totale investeringen.

Gezien de sectorstructuur is dit een logische verhouding. Daarnaast zien we dat ondernemers in de overige dienstverlening en de gezondheidszorg in Delft naar verhouding meer hebben geïnvesteerd dan hun collega's in Nederland.

Figuur 1.8: Investeringsaandeel naar sector, 2010

Bron: Rabobank/EIM

Krimp van het arbeidsvolume in Delft lager dan landelijk

Het arbeidsvolume is de werkgelegenheid gemeten in arbeidsjaren (fulltime banen). In 2010 kromp het arbeidsvolume in Nederland en in Zuid-Holland met 0,9 procent. In Delft kromp het arbeidsvolume met 0,7 procent. Alle sectoren (met uitzondering van de publieke sector) kregen te maken met een krimp van het arbeidsvolume. In Delft zag de zorg, al een aantal jaren de sterkst groeiende sector in Nederland, het arbeidsvolume met 3 procent toenemen. Ook de overige (semi-) overheidssectoren kenden een lichte groei van het arbeidsvolume. Het arbeidsvolume in Delft heeft in de jaren voor de recessie een hogere groei gerealiseerd dan Nederland. Sinds de recessie is het totale arbeidsvolume ook minder gekrompen dan landelijk het geval is geweest. Opvallend is wel dat in Delft sinds de recessie de krimp van het arbeidsvolume in de zakelijke dienstverlening hoger is dan in Nederland. Dit kan te maken hebben met het feit dat werknemers steeds meer relatief kortlopende arbeidscontracten krijgen. Na afloop van zo'n contract worden ze dikwijls ZZP'er en fungeren ze als medewerker op afstand.

1.4 Economische kracht

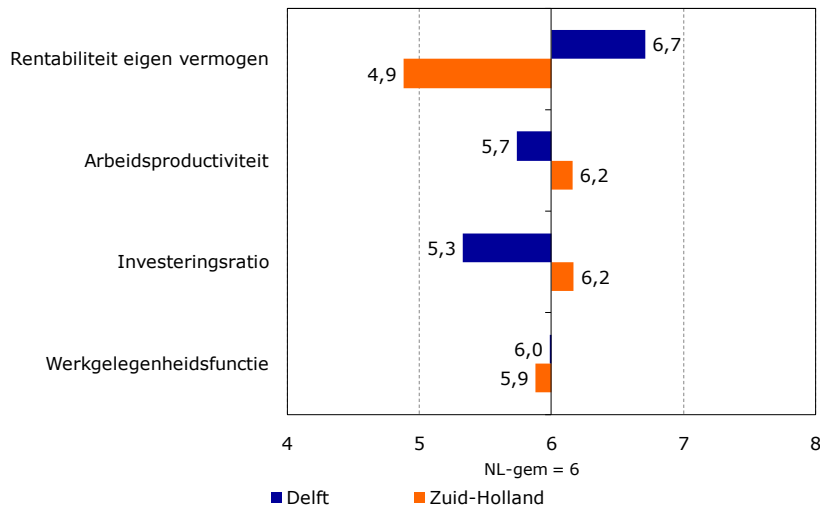
De vier indicatoren behorende bij economische kracht geven een indicatie van de gezondheid van het bedrijfsleven. Hoewel de recessie ook op deze indicatoren van invloed is, zijn de verschillen met voorgaande jaren kleiner. Tabel 3 laat zien dat Delft op economische kracht in 2010 een iets lagere score heeft dan in 2009. Desondanks scoort zij nog wel iets beter dan het bedrijfsleven in Zuid-Holland. Zowel binnen de Zuidhollandse als de overige Nederlandse gemeenten valt Delft in de middenmoot.

Tabel 3

Kracht	Rapportcijfers		Positie tov 430 Nederlandse gemeenten		Positie tov 73 Zuidhollandse gemeenten	
	2010	2009	2010	2009	2010	2009
Zuid-Holland	5,8	5,8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Delft	5,9	6,0	219	201	32	30

Figuur 1.9 laat zien dat Delft op de vier krachtindicatoren wisselend scoort. De rentabiliteit op het eigen vermogen springt er in positieve zin uit. Ook hiervoor geldt dat de absolute cijfers zijn weergegeven in tabel 4 aan het einde van dit hoofdstuk.

Figuur 1.9: Indicatoren economische kracht, 2010

Bron: Rabobank/EIM

Rendement op eigen vermogen in Delft hoger dan landelijk

Het rendement op het eigen vermogen (REV) geeft de verhouding weer tussen het gerealiseerde bedrijfsresultaat en het eigen vermogen waarmee dit is verkregen. In Nederland steeg het rendement op eigen vermogen met 9,9 procent. In Zuid-Holland steeg de REV slechts met 3 procent. In Delft is de REV in 2010 door de winststijging gestegen ten opzichte van 2009 en ligt ruim boven het landelijke cijfer (14,1 procent). De zakelijke dienstverlening in Delft heeft over de afgelopen vier jaar een lager REV genoteerd dan landelijk het geval is. In Delft had de zakelijke dienstverlening in deze periode te maken met een afname van het bedrijfsresultaat. Daar staat tegenover dat het eigen vermogen in diezelfde periode is toegenomen.

De solvabiliteit (eigen vermogen ten opzichte van totaal vermogen) geeft de mate weer waarin de onderneming met eigen middelen is gefinancierd. En geeft aan in welke mate de onderneming in staat is om op lange termijn aan haar verplichtingen (rente en aflossing) te voldoen. De afgelopen vier jaar is de solvabiliteit van het Delftse bedrijfsleven afgenomen van 42,5 procent naar 28,6 procent. Ter vergelijking: collega-ondernemers in Nederland hebben anno 2010 een solvabiliteit van 31 procent.

Lager cijfer voor de arbeidsproductiviteit dan Nederland

Om de arbeidsproductiviteit te meten, is de bruto toegevoegde waarde gedeeld door het totale arbeidsvolume (fte). Het is dus de gemiddelde toegevoegde waarde van een fulltime medewerker per jaar. De arbeidsproductiviteit in Nederland lag in 2010 op € 89.000. De arbeidsproductiviteit in Delft (€ 85.000) ligt iets lager dan in Nederland. De arbeidsproductiviteit is bij uitstek een indicator die sterk verschilt per sector. Hoe hoger de kapitaalintensiteit (en dus hoe lager de arbeidsintensiteit), hoe hoger de arbeidsproductiviteit. Zo heeft de (kapitaalintensieve) industrie in Nederland een arbeidsproductiviteit van € 142.000 en bedraagt de toegevoegde waarde van een fulltime werknemer in de (arbeidsintensieve) horeca 'slechts' € 42.000. In Delft is de

kapitaalintensieve industrie ondervertegenwoordigd, wat de arbeidsproductiviteit in de stad dempt. Wel is de arbeidsproductiviteit in de zakelijke dienstverlening hier hoger dan in Nederland. Over de afgelopen vier jaar is de arbeidsproductiviteit in Delft structureel lager geweest dan in Nederland.

Lagere investeringsbereidheid onder Delftse ondernemers

De investeringsratio is het deel van de bruto toegevoegde waarde dat wordt geïnvesteerd. Dit kengetal geeft een indruk van de mate waarin het bedrijfsleven bereid is om te investeren en (in sommige gevallen) vertrouwen heeft in de toekomst. De investeringsratio bedroeg voor Nederland als geheel 18 procent, en voor Zuid-Holland 18,8 procent. In Delft bedroeg deze 15,9 procent. De verschillen tussen de sectoren zijn echter groot. Vooral in de zakelijke dienstverlening is de investeringsratio laag. De afgelopen vier jaar is de investeringsratio in Delft over het algemeen lager geweest dan in Nederland. Dit geldt specifiek voor de zakelijke dienstverleners in de stad. Voor ondernemers in deze sector zijn investeringen in opleiding en bijscholing van belang om ook op de lange termijn goed te kunnen presteren. Daarnaast komt het de concurrentiekracht ten goede. Helaas is op basis van beschikbare cijfers niet inzichtelijk te maken in hoeverre dienstverleners investeren in opleiding en bijscholing, en of dit meer of minder is dan hun collega-ondernemers in Nederland.

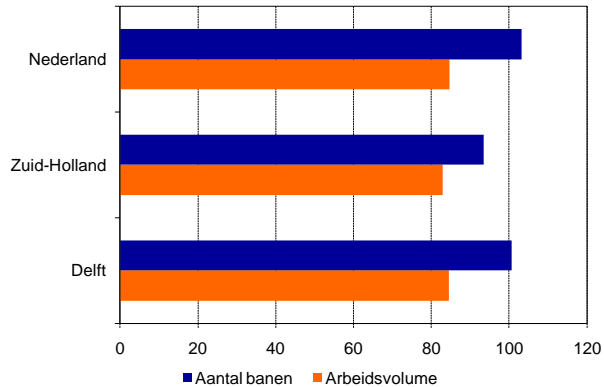
Delft heeft een werkgelegenheidsfunctie die gelijk is aan het landelijk gemiddelde

De werkgelegenheidsfunctie van een regio geeft de verhouding weer tussen het arbeidsvolume en de beroepsbevolking⁵ in een gebied. Dit geeft een indicatie van het belang van de regio als werkverschaffer. Normaliter ligt deze verhouding hoger naarmate de gemeente meer stedelijk is. Delft is een zeer sterk stedelijke gemeente en heeft een werkgelegenheidsfunctie die gelijk is aan gemiddeld Nederland. De werkgelegenheidsfunctie in Delft bedraagt 85, wat betekent dat voor elke 100 leden van de beroepsbevolking 85 fulltime banen beschikbaar zijn. In figuur 1.10 is de werkgelegenheidsfunctie weergegeven. Daarin staat naast het arbeidsvolume het aantal banen (werkzame personen) per 100 leden van de beroepsbevolking. Aangezien het arbeidsvolume is gemeten in fulltime banen (fte) en een deel van de werkzame personen in deeltijd werkt, is het aantal banen altijd hoger dan het arbeidsvolume. De verhouding tussen beide geeft dus een indicatie van de mate waarin parttime banen worden aangeboden. Hoe groter het verschil, hoe meer parttime banen.

Wanneer we het woon-werkverkeer van Delft bekijken dan zien we dat circa de helft van de werkende beroepsbevolking in Delft in de eigen stad arbeid verricht. Dit is conform het landelijke beeld. Circa 13 procent van de werkenden heeft een baan in Den Haag.

⁵ De beroepsbevolking omvat iedereen van 15 tot 65 jaar die 12 uur of meer per week werkt (werkzame beroepsbevolking) en iedereen die wil en kan werken en actief op zoek is naar werk voor 12 uur of meer per week (werkloze beroepsbevolking).

Figuur 1.10: Werkgelegenheidsfunctie, 2010

Bron: LISA, bewerking Rabobank

Tabel 4

	Delft		Zuid-Holland		Nederland	
	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Economische groei						
Winstgroei %	-27,0	13,2	-35,8	9,9	-26,4	14,5
Productiegroei %	-3,4	2,7	-5,3	2,7	-4,0	3,5
Investeringsgroei %	-10,2	-0,1	-13,6	-0,2	-14,3	-0,2
Arbeidsvolumegroei %	-0,2	-0,7	-1,5	-0,9	-1,6	-0,9
Economische kracht						
Rentabiliteit eigen vermogen %	12,2	14,1	1,7	3	7,8	9,9
Arbeidsproductiviteit [euro x 1.000]	82	85	89	92	86	89
Investeringsratio %	16,4	15,9	19,3	18,8	18,8	18,1
Werkgelegenheidsfunctie	89	85	84	83	86	85

2 Regionaal Economische Barometer

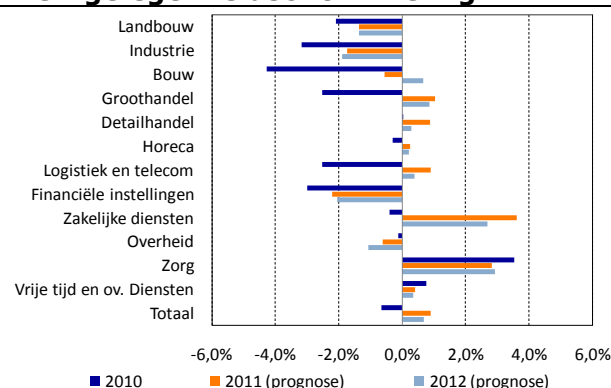
Om inzicht te bieden in de regionaal economische gang van zaken, heeft Rabobank de Regionaal-Economische Barometer ontwikkeld. In deze rapportage schetsen we op hoofdlijnen de gevolgen van de economische ontwikkelingen voor Delft op de korte termijn. Daarvoor gaan we in op de verwachte ontwikkeling van de werkgelegenheid, de werkloosheid en het productievolume en vergelijken deze met Nederland.

2.1 Werkgelegenheid

Werkgelegenheidsontwikkeling vertoont grote sectorale verschillen

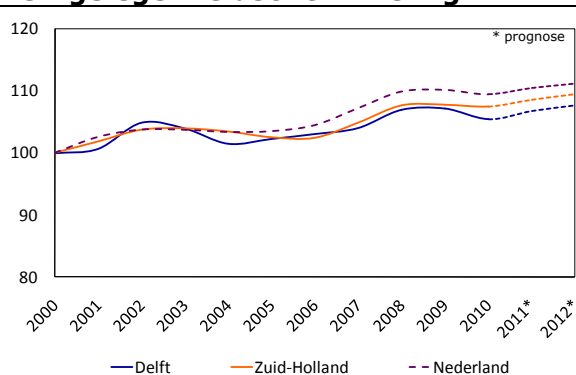
De werkgelegenheidsontwikkeling loopt altijd wat achter op het verloop van de conjunctuur. De verwachtingen tijdens de recessie waren dat de Nederlandse arbeidsmarkt het zwaar te verduren zou krijgen. Inmiddels blijkt dat de arbeidsmarkt zich relatief goed staande weet te houden. In 2011 komt de verwachte banengroei uit op 0,9 procent en voor 2012 wordt een groei van 0,7 procent verwacht. Figuur 2.1 maakt duidelijk dat de groei van de werkgelegenheid ongelijk verdeeld is over de sectoren. De werkgelegenheid bij financiële instellingen en industrie vertoonde als eerste een flinke krimp. Ook in 2011 en 2012 zal de werkgelegenheid in die sectoren dalen. De overheid heeft het eveneens zwaar door de geplande bezuinigingsrondes. Daarnaast ervaren ook de landbouw en de bouw in 2011 een krimp van de werkgelegenheid. Het afgelopen jaar zat de groei van de werkgelegenheid vooral bij de zorg en de vrijetijdssector. De vrijetijdssector zal naar verwachting dit jaar niet zo hard groeien als de zakelijke diensten. De zakelijke diensten en zorg zullen in 2011 met respectievelijk 3,6 en 2,8 procent groeien.

Figuur 2.1: Prognose landelijke werkgelegenheidsontwikkeling

Bron: Rabobank

Figuur 2.2: Prognose werkgelegenheidsontwikkeling

Bron: Rabobank

Lagere werkgelegenheidsontwikkeling in Delft

De werkgelegenheidsontwikkeling over de periode 2000 tot 2011 laat zien dat het aantal banen in Delft met 5 procent is toegenomen (figuur 2.2). Daarentegen is in Nederland de afgelopen tien jaar het aantal banen met 9 procent toegenomen. De werkgelegenheidsontwikkeling in Delft vertoont weinig verschil met die van Zuid-Holland. De toename van het aantal banen in Delft zat vooral in een stijgend aantal arbeidsplaatsen in de zorg en in de advies- en onderzoekssector van de zakelijke dienstverlening. Zowel regionaal als landelijk voorzien we voor komend jaar een stabilisatie van de totale werkgelegenheid.

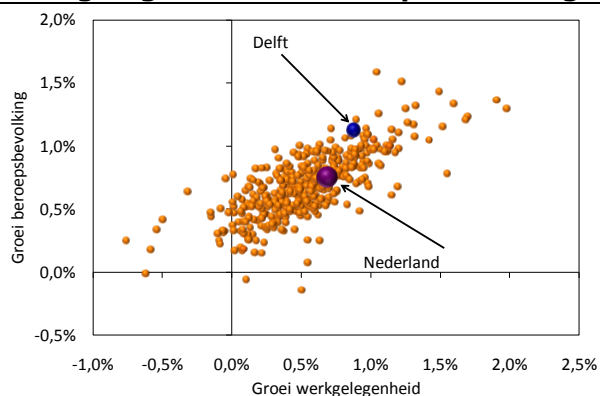
2.2 Werkloosheid

Werkloosheid in Delft conform landelijk gemiddelde

Landelijk is de werkloosheid sinds begin 2010 duidelijk afgenomen. Met een werkloosheid die in 2011 en 2012 rond de 5 procent schommelt loopt Nederland voorop in Europa. Het komende jaar zal de werkloosheid in Delft naar verwachting uitkomen op 4,9 procent. Werkloosheid is het resultaat van twee factoren, de vraag naar en het aanbod van arbeid. Figuur 2.3 toont de ontwikkeling van deze twee in 2011. In het merendeel van de gemeenten (elke bol is een gemeente) neemt naar verwachting de werkgelegenheid en de beroepsbevolking nog toe. De werkgelegenheidsgroei in Delft valt naar verwachting hoger uit dan in Nederland. Hetzelfde geldt voor de groei van de beroepsbevolking.

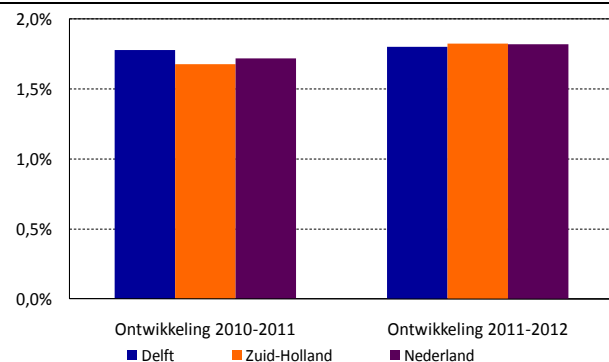
Op dit moment spelen er twee belangrijke ontwikkelingen aan de kant van het arbeidsaanbod. Enerzijds neemt het aanbod de komende jaren structureel af vanwege de vergrijzing. Anderzijds zien we dat de groep mensen die zich beschikbaar stelt op de arbeidsmarkt wat groeit als het economisch goed gaat en krimpt als het minder gaat (het zogenaamde 'encouraged/discouraged worker effect'). De marge op de ontwikkeling van de beroepsbevolking is dan ook zodanig dat wanneer de economische groei dit jaar iets tegenvalt de beroepsbevolking mogelijk lichte krimp vertoont in plaats van een kleine groei.

Figuur 2.3: Ontwikkeling werkgelegenheid en beroepsbevolking

Bron: CPB, bewerking Rabobank

Figuur 2.4: Prognose productievolumen 2011-2012

Bron: Rabobank

2.3 Productie

Herstel productievolume 2010 zet door in 2011

In 2010 was de voorraadopbouw door bedrijven een voorname factor achter de economische groei. Sindsdien zijn het producentenvertrouwen en de bezettingsgraad bij bedrijven toegenomen. Het herstel van de economie is terug te zien in de verwachte ontwikkeling van het productievolume (figuur 2.4). In 2011 en 2012 groeit het landelijke productievolume met respectievelijk 1,7 en 1,8 procent. Delft zal naar verwachting in 2011 en 2012 dezelfde groei van het productievolume realiseren als Nederland. De industrie blijft naar verwachting een belangrijke aanjager van de ontwikkeling van het productievolume. De groei zit daarnaast vooral bij de zakelijke dienstverlening en zorg doordat in deze sectoren een flinke toename van het aantal werkzame personen plaatsvindt. Door het stilvallen van bestaande projecten en de beperkte aanwas van nieuwe projecten is de verwachting voor de bouw in 2011 nog negatief. In 2012 lijkt ook in deze sector het productievolume zich te herstellen.

Delftse ondernemers positief gestemd

De COEN-enquête⁶ geeft inzicht in de verwachtingen van ondernemers op het gebied van omzet, investeringen, orderpositie et cetera. De algehele stemming is optimistisch. Veel ondernemers verwachten dat de omzet in het 2e kwartaal zal stijgen. Alle sectoren, uitgezonderd de bouwsector, zijn nu optimistisch over de omzetverwachting. Alleen in de bouwsector wordt nog een omzetsdaling verwacht. Wel is ook in de bouw een positieve trend zichtbaar: de omzetverwachting is aanzienlijk minder pessimistisch dan in het vorige kwartaal.

Ook de verwachting over de ontwikkeling van de export is positief. Ondernemers verwachten per saldo een stijging van de orderontvangst in het tweede kwartaal. Dit geldt zowel voor orders uit binnenland als buitenland, maar voor de binnenlandse orders in grotere mate. De totale orderpositie wordt nog steeds als negatief beoordeeld.

Ook de investeringsverwachting voor dit jaar is in positieve zin bijgesteld. Vorig kwartaal was nog de verwachting dat er in 2011 ongeveer hetzelfde geïnvesteerd zou worden als een jaar eerder. Nu wordt er per saldo door de ondernemers een stijging van de investeringen verwacht. Ook het ondernemersvertrouwen herstelt zich in het 2e kwartaal van 2011 ten opzichte van het vorige kwartaal. De index komt hiermee weer op ongeveer hetzelfde niveau als in het 4e kwartaal 2010. Van de sectoren vertonen vooral de landbouw, de industrie en de groothandel een positief vertrouwen. In de transportsector ziet men het 2^e kwartaal nog somber in.

In de regio Den Haag hebben ondernemers in Delft met afstand het meeste vertrouwen (op het gebied van omzet, export, ontwikkeling personeelsbestand en investeringsverwachting), gevolgd door het Westlandse bedrijfsleven.

⁶ De COEN brengt 4 keer per jaar de belangrijkste ontwikkelingen en verwachtingen van het Nederlandse bedrijfsleven in kaart. De enquête is gebaseerd op kwalitatieve verwachtingen van ondernemingen en geeft daarom een stemmingsbeeld van ondernemers onder de huidige en toekomstige gang van zaken. De enquête is een gezamenlijk onderzoek van VNO-NCW, MKB Nederland, het CBS, het EIB en de KvK. Bron: COEN, 2e kwartaal 2011. Kamer van Koophandel Den Haag.

Conclusies

- Het bedrijfsleven in Delft heeft in 2010 niet méér van het herstel van de economie kunnen profiteren dan haar collega-gemeenten in Nederland. Het economisch presteren van Delft blijft in 2010 op het Nederlandse gemiddelde.
- Met name de winstgroei en productiegroei zijn benedengemiddeld. In de zakelijke dienstverlening was de winstgroei in 2010 in Delft hoger dan het landelijk gemiddelde. De krimp van de investeringen was bij het Delftse bedrijfsleven kleiner dan in Nederland.
- De arbeidsproductiviteit in Delft is de afgelopen vier jaar structureel lager geweest dan in Nederland. Dit is een logisch gevolg van de sectorstructuur in Delft. Door te investeren in bijvoorbeeld automatisering en ICT zou de arbeidsproductiviteit in de zakelijke dienstverlening kunnen stijgen.
- Het bedrijfsleven in Delft heeft in 2010 een hogere rentabiliteit op het eigen vermogen gerealiseerd in vergelijking met collega-ondernemers in Nederland. De solvabiliteit van het Delftse bedrijfsleven is de afgelopen vier jaar echter structureel lager geweest dan in Nederland.
- Een aandachtspunt vormt de investeringsbereidheid van Delftse ondernemers. De afgelopen jaren ligt de investeringsratio lager dan gemiddeld. Het stimuleren van bedrijfsinvesteringen (inclusief opleiding) zou voor een belangrijk deel op de zakelijke dienstverleners moeten worden gericht. Hierin ligt vooral voor de bank en de gemeente een belangrijke rol weggelegd. Een groei van de investeringen draagt bij aan de groei van de regionale economie. Juist bij kleine bedrijven leiden investeringen ook vaak tot werkgelegenheidsgroei.
- Delft heeft een werkgelegenheidsfunctie dat vergelijkbaar is met Nederland. Daarnaast vervult de stad een belangrijke rol in de regio als werkverschaffer.
- De werkgelegenheidsontwikkeling in Delft in de periode 2000-2010 blijft achter bij het landelijke patroon, maar is vergelijkbaar met het werkgelegenheidspatroon van de provincie Zuid-Holland.
- Voor 2011 verwachten we een sterke groei van het aantal banen in de zakelijke dienstverlening en de zorg. De werkgelegenheid in de landbouw, industrie en de overheid zal dit jaar flink afnemen.
- De werkgelegenheidsgroei in Delft valt dit jaar naar verwachting hoger uit dan in Nederland. Maar ook de beroepsbevolking groeit het komende jaar harder dan gemiddeld. In Delft zal de werkloosheid het komende jaar gelijk zijn aan het niveau van Nederland.
- Het herstel van het productievolume zet het komende jaar door en Delft zal naar verwachting van een hogere groei van het productievolume profiteren dan landelijk het geval is.

Colofon

Titel

De Kracht van Delft – editie 2011

Auteur

Cynthia Briesen (Rabobank Nederland)

Publicatiedatum:

September 2011

In opdracht van:**Rabobank Zuid-Holland Midden**

Postbus 55

2600 AB Delft

Tel.: (015) 275 06 89

www.rabobankzuidhollandmidden.nl

© Rabobank Nederland, 2011

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande toestemming van Rabobank Nederland.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print, microfilm or any other means without written permission by Rabobank Nederland.